

Paweł Antkowiak

SAMORZĄD ZAWODOWY ADWOKATÓW I DIAGNOSTÓW LABORATORYJNYCH W OPINII JEGO CZŁONKÓW – ANALIZA PORÓWNAWCZA

Wprowadzenie

Przemiany demokratyczne, roku 1989 wiązały się przede wszystkim z liberalnym kapitalizmem w sferze gospodarczej, ale także daleko idącą demokratyzacją aparatu władzy publicznej, przynosząc w efekcie niemal całkowite odejście od struktury jednolitej i scentralizowanej. Oprócz przekształceń wolnorynkowych jednym z najistotniejszych osiągnięć tego okresu była reforma samorządowa. Rozwój samorządu należy uznać za jeden z najważniejszych fundamentów ustroju III Rzeczypospolitej.

W sferze wykonywania administracji przejawem tego procesu jest daleko idąca decentralizacja aparatu administracyjnego. Obecnie funkcjonujący model administracji zakłada jej wykonywanie zarówno przez aparat scentralizowanej administracji rządowej, jak również wieloraki układ organów czy instytucji

działających samodzielnie i wykonujących powierzone im w drodze ustaw zadania publiczne w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność. Koncepcja ta zakłada wielość podmiotów publicznoprawnych uczestniczących obok państwa i jego organów w sprawowaniu władzy publicznej oraz wykonywaniu administracji. Oprócz jednostek obligatoryjnych o podstawowym znaczeniu, jak na przykład jednostki samorządu terytorialnego, administracja jest również wykonywana przez samorządy zawodowe, gospodarcze czy zakłady administracyjne. Nie ulega wątpliwości, iż nowy model organizacji administracji w Polsce stanowi przeciwieństwo systemu narzuconego w latach czterdziestych minionego stulecia i bez powodzenia reformowanego przez cały okres Polski Ludowej¹.

Bardzo istotną rolę w systemie reprezentowania interesów określonych grup społecznych odgrywa samorząd zawodowy. Zgodnie z założeniami teoretycznymi samorząd zawodowy to organizacyjna forma zrzeszania się osób wykonujących ten sam zawód, której celem jest m.in. reprezentowanie ich interesów wobec władz państwowych, doskonalenie zawodowe i czuwanie nad etyką wykonywania zawodu oraz ochrona socjalna tychże osób, a także realizowanie szeregu zadań typowych dla związków publicznoprawnych. To właśnie publicznoprawny zakres działań samorządu zawodowego decyduje o jego istocie i wyróżnia go spośród innych organizacji o charakterze typowo zrzeszeniowym².

¹ M. Cherka, *Decentralizacja – czy „reaktywacja” pojęcia jest groźna?*, „Studia Iuridica” 2004, t. XLIII, s. 15-16.

² R. Kmiecik, *Formy organizacyjne samorządu w III Rzeczypospolitej*, w: *Polska w XX wieku. Politológiczna charakterystyka dokonań i perspektyw rozwoju*, pod red. R. Kmeciaka, Poznań 2000, s. 207.

Rola samorządu zawodowego wzrosła w momencie przyjęcia Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. W art. 17 stwierdzono, że „W drodze ustawy można tworzyć samorządy zawodowe, reprezentujące osoby wykonujące zawody zaufania publicznego i sprawujące pieczę nad należyтым wykonywaniem tych zawodów w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony”³. Dodać również należy, że samorządy zawodowe tworzone są przez profesje, które ze względu na swoje społeczne znaczenie wymagać muszą najwyższych kwalifikacji merytorycznych i moralnych dla ochrony tych zawodów i ich przedstawicieli oraz dla umacniania interesu społecznego. Powstawanie tego typu struktur i przyznanie im uprawnień władczych traktowane może być jako dowód uznania przez państwo ich kompetencji w dziedzinach realizacji ustawowych zadań publicznych⁴.

Rok 1989 przyniósł wiele zmian społeczno-politycznych, powodując między innymi aktywizację różnorodnych środowisk zawodowych. Wiele środowisk zawodowych postanowiło oprzeć swoje funkcjonowanie na publicznoprawnych formach działania. Jednakże ustanowienie samorządu zawodowego o charakterze publicznoprawnym leżało w gestii państwa⁵. Zakres, w jakim państwo przekazało władztwo publiczne samorządowi zawodowemu, obejmuje: reprezentowanie interesów określonych zawodów wobec władz państwowych; nadzór nad należyтым wykonywaniem zawodu; kształtowanie zasad i czuwanie nad etyką wy-

³ P. Antkowiak, *Samorząd zawodowy w Polsce*, Warszawa-Poznań 2012, s. 117.

⁴ A. Lemiszowska, *Společna misja samorządu zawodowego*, w: *Wartości i interesy a społeczeństwo obywatelskie*, pod red. M. Kwiatkowskiego, „Rocznik Lubuski” t. XXIX, cz. I 2003, s. 173.

⁵ R. Kmiecik, *Ustrój i zadania samorządu zawodowego*, w: *Samorząd w Polsce – istota, formy, zadania*, pod red. S. Wykretowicza, Poznań 2008, s. 352.

konywania zawodu; organizowanie i prowadzenie sądownictwa dyscyplinarnego; doskonalenie zawodowe i określanie programów kształcenia w danym zawodzie⁶.

Obecnie w polskim systemie prawnym obowiązują uregulowania rangi ustawowej powołujące następujące samorzady zawodowe: adwokacki, radców prawnych, lekarski, lekarsko-weterynaryjny, notarialny, pielęgniarek i położnych, aptekarski, biegłych rewidentów, doradców podatkowych, komornicy, architektów, inżynierów budownictwa, urbanistów⁷, rzeczników patentowych, psychologów⁸, kuratorów sądowych, diagnostów laboratoryjnych⁹.

Przynależność do samorządu osób wykonujących wymienione wyżej profesje jest obowiązkowa, a możliwość ich wykonywania uzależniona jest od wpisania na listę zawodową. Ustawy regulujące działalność samorządów zawodowych określają strukturę tych samorządów, ilość szczebli w strukturze oraz ustanawiają organy korporacyjne. W ustawach tych określone są zadania państwa, które ustawodawca zdecydował się przekazać do realizacji organom samorządów zawodowych, a także określone są kompetencje, jakie w celu wykonania tych zadań ustawodawca przekazał organom korporacyjnym. Jest to spełnienie

⁶ R. Kmiecik, *Asymetria w rozwoju samorząd zawodowego i gospodarczego w Polsce*, w: *Spór o samorząd gospodarczy w Polsce*, pod red. S. Wykrętowicza, Poznań 2005, s. 93.

⁷ Jego działalność wygasa, bowiem został on zlikwidowany na podstawie ustawy z dnia 9 maja 2014 r. o ułatwieniu dostępu do wykonywania niektórych zawodów regulowanych (Dz. U. 2014, poz. 768).

⁸ Mimo formalnego powołania samorząd ten do dziś nie rozpoczął swojej działalności.

⁹ S. Bułajewski, *Samorzady zawodowe i gospodarcze jako samorzady specjalne*, w: *Wolność zrzeszania się w Polsce*, pod red. M. Chmaja, Warszawa 2008, s. 204-222.

idei decentralizacji – samorząd zawodu zaufania publicznego nabywa od państwa szereg kompetencji, by prawidłowo mógł spełniać swoje funkcje, a jednocześnie przejmuje niemal pełną odpowiedzialność za te działania¹⁰.

Cel oraz metodologia prowadzonych badań empirycznych

W ostatnich latach w Polsce samorząd zawodowy poddawany jest krytyce społecznej, medialnej, jak również tej artykułowanej przez samych członków organizacji. Wokół jego funkcjonowania nagromadziło się wiele stereotypów i nieporozumień, które często zamazują istotę samorządności. Wiedza społeczeństwa na temat działania samorządu pochodzi najczęściej z doniesień medialnych. Jest to główny powód tego, że wizerunek samorządu zawodowego w oczach społeczeństwa jest negatywny. Zdaniem przeciwników samorządu korporacje zawodowe chronią własnych członków, zamiast dbać o interes publiczny poprzez sprawowanie nadzoru nad prawidłowym i rzetelnym wykonywaniem zawodu. W toku dyskusji wskazuje się na ograniczanie młodym ludziom dostępu do zawodu. Stawia się również pytania, czy samorząd nie ogranicza konkurencji i nie stanowi swoistego rodzaju prawnie usankcjonowanego monopolu.

Wszystkie te zarzuty powodują, że w ostatnim czasie można zauważyć tendencję do sukcesywnego ograniczania uprawnień samorządom zawodowym w Polsce i przejmowania ich przez władze rządowe. Nie ulega wątpliwości, że są to tendencje cen-

¹⁰ P. Antkowiak, *Wolność wykonywania zawodu a odpowiedzialność osób wykonujących zawody zaufania publicznego*, w: *Wolność i odpowiedzialność. Wymiar ekonomiczny, społeczny i polityczny*, pod red. J. Osirskiego, Warszawa 2009, s. 54.

tralistyczne, które są wyrazem odejścia od założeń demokratycznego państwa prawa, w którym zorganizowane grupy obywateli uzyskują od państwa przywilej pozwalający zarządzać własnymi sprawami. Samorząd zawodowy jest organizacją społeczno-polityczną umocowaną w decentralizowanym systemie administracji publicznej w Polsce, która nabrała nowego kształtu po roku 1989. Ponad dwie, a w niektórych przypadkach trzy dekady funkcjonowania samorządu zawodowego to czas, w którym ujawniły się niedoskonałości i mankamenty tej organizacji. Odpowiednia perspektywa czasowa pozwala na ponowne spojrzenie na funkcjonujące dotychczas rozwiązania i wyciągnięcie konstruktywnych wniosków dotyczących rozwoju samorządu.

Tego rodzaju refleksja powinna pochodzić m.in. od osób, którym najbardziej zależy na rozwoju danej profesji, czyli członków danego samorządu zawodowego. W Polsce natomiast od pewnego czasu można zaobserwować zjawisko odwrotne, przejawiające się w odgórnym narzucaniu nowych rozwiązań bez konsultacji ze strukturami samorządowymi. Wydaje się, że jest to zjawisko niekorzystne, które deprecjonuje dotychczasowe doświadczenia samorządowe w zakresie zawodów zaufania publicznego. Władze rządowe, które inicjują zmiany w prawie, jak również osoby piastujące stanowiska samorządowe powinny przede wszystkim wysłuchać propozycji zgłaszanych przez samo środowisko zawodowe.

Z tego powodu autor opracowania podjął się zadania, jakim było przeprowadzenie cyklu badań ankietowych, których głównym celem była odpowiedź na pytanie: ***Jaka jest rzeczywista ocena funkcjonowania samorządu zawodowego przez członków danej korporacji zawodowej?*** Badania przeprowadzono wśród członków siedmiu samorządów zawodowych:

- adwokatów na Krajowym Zjeździe Adwokatury w 2010 roku¹¹;
- wśród biegłych rewidentów: po raz pierwszy na Nadzwyczajnym Krajowym Zjeździe Biegłych Rewidentów, po raz drugi wśród uczestników XI Dorocznej Konferencji Audytingu¹²;
- wśród inżynierów budownictwa wiosną 2010 roku na 16 okręgowych zjazdach sprawozdawczo-wyborczych¹³;
- wśród architektów podczas II Sprawozdawczo-Wyborczego Krajowego Zjazdu Izby Architektów¹⁴;
- wśród rzeczników patentowych, którzy uczestniczyli w VII Nadzwyczajnym Zjeździe Rzeczników Patentowych;
- wśród urbanistów, którzy uczestniczyli w Konferencji Programowej Izby Urbanistów oraz delegatów na IX Krajowy Zjazd Izby Urbanistów;
- wśród diagnostów laboratoryjnych, którzy uczestniczyli w III Krajowym Zjeździe Diagnostów Laboratoryjnych¹⁵.

Z uwagi na rozległość prowadzonych badań na potrzeby tego opracowania przedstawione zostaną syntetycznie wyniki dwóch z nich, a mianowicie adwokatów i diagnostów laboratoryjnych

¹¹ Zob. P. Antkowiak, *Samorząd zawodowy adwokatów w opinii jego członków*, „Przegląd Politologiczny” 2011, nr 4, s. 79-94.

¹² Zob. P. Antkowiak, *Samorząd biegłych rewidentów w ocenie samych zainteresowanych*, w: *Rewizja Finansowa w warunkach nadzoru publicznego*, pod red. E. Żyżelewicz, Warszawa 2011, s. 237-248.

¹³ Zob. P. Antkowiak, *Pielęgnujmy standardy. Samorząd zawodowy inżynierów budownictwa w ocenie jego członków*, „Biuletyn Informacyjny” 2013, nr 2 (41), s. 27-31; P. Antkowiak, *Samorząd zawodowy inżynierów budownictwa w ocenie jego członków*, „Budownictwo i Inżynieria Środowiska” 2012, nr 3, s. 117-125.

¹⁴ Zob. P. Antkowiak, *Samorząd zawodowy architektów w ocenie jego delegatów krajowych*, „Zawód: Architekt” 2012, nr 6, s. 80-83.

¹⁵ Zob. P. Antkowiak, *Samorząd zawodowy diagnostów laboratoryjnych w ocenie jego członków*, „Diagnostyka Laboratoryjna” 2013, nr 1, s. 25-32.

z perspektywy porównawczej. Dobór obu samorządów nie jest przypadkowy. Oba zaliczamy do zawodów zaufania publicznego wyposażonych w przywilej posiadania własnego samorządu. Ten pierwszy posiada w Polsce bardzo bogatą tradycję, a regulacje dotyczące adwokatury stały się podstawą do kształtowania rozwiązań prawnych pozostałych samorządów prawniczych i pokrewnych. Podstawowym aktem prawnym, który całościowo reguluje funkcjonowanie samorządu adwokackiego jest ustawa z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze¹⁶. Zgodnie z przepisami ustawy zawód adwokata polega na świadczeniu pomocy prawnej, a w szczególności na udzielaniu porad prawnych, sporządzaniu opinii prawnych, opracowywaniu projektów aktów prawnych oraz występowaniu przed sądami i urzędami¹⁷. W drugim przypadku trwające 13 lat prace związane z procesem legislacyjnym nad tekstem ustawy o diagnostyce laboratoryjnej zostały uwieńczone sukcesem w 2001 roku. Pojawienie się ustawy i powstanie samorządu zawodowego diagnostów laboratoryjnych stało się możliwe dzięki współpracy środowiska

¹⁶ Dz. U. 2009 Nr 146, poz. 1188 z późn. zm.

¹⁷ Więcej na temat zawodu adwokata i form jego wykonywania w Polsce: C. Jaworski, *Niezależność wykonywania zawodu adwokata w świetle regulacji prawnych europejskich i polskich*, „Palestra” 1996, nr 7/8, s. 57-66; L. Nowakowski, *Ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej z tytułu wykonywania zawodu adwokata: wybrane problemy*, „Palestra” 2006, nr 1/2, s. 26-45; E. Piontek, *W sprawie formy prawnej wykonywania zawodu adwokata: (w związku z dyskusją wokół projektu ustawy o adwokaturze i radcach prawnych)*, „Palestra” 1996, nr specjalny, s. 21-30; Kulesza i Kamiński *Biuro Doradztwa Prawnego*, *Swoboda świadczenia usług i wykonywania wolnych zawodów. Cz. 1, Opracowanie analityczne*, Warszawa 1998, s. 139-140; Z. Klatka, *Wykonywanie zawodu radcy prawnego i adwokata*, Warszawa 2004, s. 3-102; M. Zieliński, *Swoboda świadczenia usług przed adwokatów z Unii Europejskiej w Polsce: stan obecny oraz projekt reformy polskiego prawodawstwa*, w: *Status zawodów prawniczych w Europie*, pod red. M. Górka, Łódź 1998, s. 99-106.

diagnostów laboratoryjnych zintegrowanego w stowarzyszeniach i gremiów specjalistów tworzących towarzystwa naukowe. Istotnym elementem na drodze do budowy samorządu zawodowego diagnostów laboratoryjnych było także wyodrębnienie kierunku analityki medycznej jako osobnej dziedziny kształcenia na wyższych uczelniach medycznych i wprowadzenie szeregu dyscyplin, w których diagności laboratoryjni mogą odbywać specjalizację¹⁸. Obecnie obowiązująca ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o diagnostyce laboratoryjnej¹⁹ normuje zasady i warunki wykonywania zawodu diagnosty laboratoryjnego, a także zasady i warunki wykonywania czynności diagnostyki laboratoryjnej. Od dnia wejścia w życie tej ustawy zawód diagnosty laboratoryjnego jest jednym z zawodów medycznych, którego zasady i warunki wykonywania uregulowane są odrębnym aktem prawnym²⁰.

¹⁸ H. Owczarek, P. Trzecia, *Od stowarzyszeń w medycynie laboratoryjnej ku powstaniu samorządu zawodowego diagnostów laboratoryjnych*, „Diagnostyka laboratoryjna” 2010, nr 2, 155-160.

¹⁹ Dz. U. 2004 Nr 144, poz. 1529 z późn. zm.

²⁰ Fakt obdarzenia tej właśnie grupy zawodowej przywilejem posiadania samorządu zawodowego wzbudzał wiele kontrowersji i często stawał się przedmiotem sporu. W uzasadnieniu do poselskiego projektu ustawy o zawodzie diagnosty laboratoryjnego i samorządzie zawodowym diagnostów laboratoryjnych czytamy: „Zawód diagnosty laboratoryjnego jest niewątpliwie zawodem zaufania publicznego. Przesądza o tym nie tylko szczególna doniosłość społeczna i bardzo doniosłe skutki wykonywanych czynności z zakresu diagnostyki laboratoryjnej. Diagnosty laboratoryjni stanowią mimo braku ustawowych regulacji okrzeplą grupę zawodową, która jest fundamentem zarówno profilaktyki zdrowia, jak i nieredukowalną bazą dla rzetelnej i odpowiedzialnej diagnozy lekarskiej oraz całego procesu leczenia i rehabilitacji pacjenta. Błąd popełniony w trakcie tych czynności diagnostycznych pociąga za sobą zazwyczaj błędną diagnozę postawioną przez lekarza, a na skutek tego nieskuteczną lub wręcz szkodliwą terapię. W zawodzie diagnosty laboratoryjnego niezwykle rolę odgrywa sfera etyki zawodowej (druk 351, projekt wpłynął do ówczesnego Marszałka Sejmu RP 7 kwietnia 1988 r.). Por. H. Owczarek, *Samorzady*

W badaniu zastosowano celowy dobór próby badawczej²¹. Ankiety były rozdawane i zbierane na ogólnopolskich zjazdach danej korporacji, w których udział brali demokratycznie wybrani delegaci z całego kraju. Powyższe założenia powodują, że prowadzone badania miały charakter ekspercki. Autorowi badań zależało na uzyskaniu opinii osób, które kształtowały struktury samorządowe oraz czynnie uczestniczą w działalności korporacyjnej.

Badania prowadzone były metodą sondażową, przy wykorzystaniu technik ankietowania. Narzędziem był anonimowy kwestionariusz ankiety²². W prowadzonych badaniach stosowano

zawodowe – apolityczne instytucje w „demokracji delegowanej”, w których jak w zwierciadle odbijają się skutki polityki społecznej partii rządzącej i „gry politycznej”, w: *Rola samorządów – zawodów zaufania publicznego – w tworzeniu demokratycznego państwa prawa. Debata „Okrągły Stół”: pod patronatem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Aleksandra Kwaśniewskiego*, pod. red. M. Żbikowskiej, Warszawa 2004, s. 77-88; H. Puacz, *Zawód zaufania publicznego*, „Diagnosta laboratoryjny” 2001, nr 1, s. 3-4; I. Lipowicz, *List rzecznika praw obywatelskich*, „Diagnosta laboratoryjny” 2011, nr 2, s. 6.

²¹ Dobór celowy polega na szukaniu osób, które ze względu na swoją wiedzę i doświadczenie mogą udzielić informacji niezbędnych, aby znaleźć odpowiedź na pytania badawcze. Dlatego precyzyjne określenie przedmiotu i celów projektu ma kluczowe znaczenie dla prawidłowego określenia kryteriów doboru respondentów (*Dobór respondentów w badaniach jakościowych*, <http://www.pentor.pl/17566.xml>, z dnia 24.02.2015 r.).

²² Ankieta jest jednym z typów wywiadu pisemnego, gdzie odpowiednio skategoryzowany kwestionariusz, nazywany ankietą, wypełnia respondent (A. Chodubski, *Wstęp do badań politologicznych*, Gdańsk 1995, s. 91). Ankieta polega na rozprowadzaniu (w różny sposób, przez kontakt z badanymi w trakcie rozdawania ankiet, przez ankietów, przez prasę, pocztę itp.) kwestionariusza ankiety i później, po wypełnieniu go przez badanego, zebrania (w różny sposób techniczny) tych kwestionariuszy. Technika kwestionariusza ankiety polega na zadawaniu pytań w celu uzyskania odpowiedzi na temat badanego przedmiotu. Pytania w kwestionariuszu mogą być pytaniami otwartymi lub zamkniętymi. Pytania otwarte zakładają, że możliwa jest na nie dowolna odpo-

pytania otwarte, półotwarte oraz zamknięte jednokrotnego wyboru. W badaniu zamieszczono również pytania metryczkowe, gdzie pytano o wiek, płeć oraz staż zawodowy respondentów.

W toku prowadzonych badań starano się poruszyć najistotniejsze zagadnienie związane z funkcjonowaniem poszczególnych korporacji zawodowych²³. Zebrane za pomocą kwestionariusza ankiety dane zostały zweryfikowane pod kątem ich wartości i przydatności badawczej, wprowadzone do komputera i poddane operacjom typu statystycznego. W ten sposób zebrane informacje zostały poddane analizie ilościowej i jakościowej w kontekście postawionych pytań badawczych. W analizie badań ujęto korelację trójzmiannową ze zmiennymi niezależnymi, takimi jak: wiek, płeć oraz staż zawodowy respondentów. Wyniki badań empirycznych przedstawione są w rozkładzie procentowym lub też w liczbach rzeczywistych²⁴.

wiedź. W przypadku pytań zamkniętych badany wskazuje odpowiedź spośród kilku podanych w kwestionariuszu. Stosuje się również pytania półotwarte, w których przygotowano są z góry warianty odpowiedzi oraz pozostawiona jest pewna swoboda respondentom, która np. umożliwi im uzasadnienie swojej odpowiedzi. Inną grupę pytań w ankiecie stanowią pytania odnoszące się do osoby badanego (pytania metryczkowe). Wśród nich występują pytania o wiek, płeć, stopień wykształcenia (J. Wódz, *Socjologia dla prawników i politologów*, Warszawa 2000, s. 165). Więcej na temat prowadzenia badań empirycznych: J. Sztumski, *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Katowice 1999; K. Latyńska, A.P. Wejland (red.), *Wywiad kwestionariuszowy. Analizy teoretyczne i badania empiryczne*, Wrocław 1983; S. Nowak, *Metodologia badań socjologicznych*, Warszawa 1970.

²³ W przypadku badania prowadzonego wśród adwokatów zapytano ponadto o kwestię połączenia samorządu zawodowego radców prawnych i adwokatów, która jest jednym z najistotniejszych dylematów stojących dziś przed środowiskiem prawniczym.

²⁴ Z uwagi na celowy dobór próby badawczej oraz ograniczoną skalę prowadzonych badań wyniki nie są zapewne dostatecznie reprezentatywne dla ogólnej populacji poszczególnych korporacji zawodowych w skali kraju. W kon-

Wyniki badań ankietowych prowadzonych wśród adwokatów

W porozumieniu z Naczelną Radą Adwokacką oraz dzięki pomocy pracowników biura rady przeprowadzono badanie ankietowe na Krajowym Zjeździe Adwokatury, który odbył się w dniach 18-21 listopada 2010 r. Ankieta rozdawana była w dniu 19 listopada i zbierana w dniu 20 listopada. W zjeździe udział wzięło 299 delegatów wybranych w demokratycznych wyborach w swoich okręgach, spośród 319 delegatów uprawnionych do wzięcia udziału w zjeździe. W badaniu uczestniczyły 54 osoby, co stanowi 18,06% uczestników obrad. Ze względu jednak na niekompletność 3 formularzy ankiety (zostały one wypełnione częściowo lub też w ogóle nie wypełnione) pod uwagę brano jedynie kompletne ankiety w liczbie 51²⁵.

Wśród ankietowanych zdecydowanie dominowały osoby w wieku powyżej 50 lat, gdyż stanowiły one 64,71% wszystkich pytaných osób, co piąta osoba była w wieku 36-50 lat, a zaledwie 13,72% badanych było w wieku poniżej 36 roku życia. W badanej grupie respondentów zdecydowanie dominują również mężczyźni, bowiem stanowią oni 78,43% wszystkich pytaných, podczas gdy kobiety jedynie 21,57%. Z uwagi na wiek ankietowanych nie zaskakuje również posiadany staż zawodowy w badanej grupie, gdzie najliczniej reprezentowane są osoby ze stażem pracy powyżej 20 lat.

sekwencji wyników badań nie można odnosić do wszystkich przedstawicieli danej profesji. Eksperycki charakter badania powoduje jednak, że wiedza uzyskana w jego trakcie pochodzi od osób legitymujących się bogatym doświadczeniem samorządowym, które upoważnia do rzetelnej oceny dotychczasowego funkcjonowania korporacji zawodowej.

²⁵ Jeśli wziąć pod uwagę tylko ankiety prawidłowo wypełnione to w badaniu udział wzięło 17,06%.

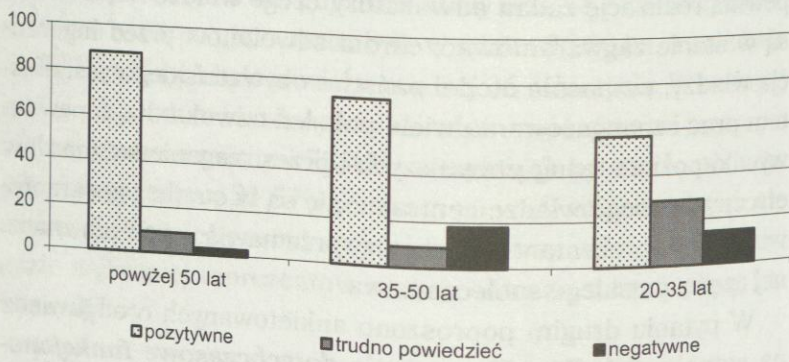
Pytanie pierwsze brzmiało: ***Czy Pani/Pana zdaniem samorząd zawodowy adwokatów jest ważnym elementem modelu ustrojowego państwa demokratycznego?*** Wszystkie pytane osoby jednomyślnie stwierdziły, że samorząd jest ważnym elementem państwa demokratycznego. Nie ulega zatem wątpliwości, że w ocenie respondentów trudno jest sobie wyobrazić sytuację, w której zabrakłoby samorządu zawodowego w demokratycznym państwie polskim. W pytaniu tym poproszono o uzasadnienie swojego stanowiska. Stwierdzili oni m.in., że samorząd: gwarantuje ograniczenie imperium państwa, bowiem jest uniezależniony od władzy; jest integralnym elementem demokratycznego państwa prawa; realizuje zadania konstytucyjne i zapewnia sprawne funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości; zapewnia obronę praw i wolności obywatelskich w każdej sytuacji, bez obawy przed państwem; jest niezależną organizacją, która zapewnia realizację zadań adwokatury, czego władze rządowe nie są w stanie zagwarantować; chroni adwokatów przed ingerencją władzy; wzmacnia model państwa obywatelskiego; jest efektem prac i zaangażowania wielu pokoleń adwokatów; zapewnia wysoki poziom usług prawniczych i przestrzeganie standardów etycznych, czego władze centralne nie są w stanie zagwarantować; jako reprezentant adwokatury przemawia w imieniu znacznej części polskiego społeczeństwa.

W pytaniu drugim poproszono ankietowanych o odpowiedź na pytanie: ***Jak Pani/Pan ocenia dotychczasowe funkcjonowanie samorządu zawodowego adwokatów?*** Żaden z respondentów nie ocenił funkcjonowania samorządu bardzo dobrze, ale aż 80,40% osób uznało, że funkcjonuje on dobrze. Ocenę negatywną wyraziło mniej osób, bowiem 7,84% ankietowanych uznało, że funkcjonuje on źle bądź bardzo źle. Co dziesiąty pytany nie potrafił jasno określić swojego stanowiska. Co ciekawe,

jeśli spojrzymy na odpowiedzi respondentów poprzez pryzmat ich wieku należy wyraźnie powiedzieć, że z wiekiem ankietowanych wzrasta również pozytywna ocena dotychczasowej działalności samorządu zawodowego adwokatów. Co ważne, najmłodszy respondenci najczęściej wybierali odpowiedź „trudno powiedzieć”, co może oznaczać, że nie potrafią oni jeszcze jednoznacznie ocenić funkcjonowania samorządu zawodowego, którego jednym z głównych zadań jest niewątpliwie reprezentacja ich interesów zawodowych. Najmniej krytyczne wobec własnej korporacji zawodowej były osoby z najwyższego przedziału wiekowego. Podobna zależność wystąpiła przy uwzględnieniu kryterium stażu pracy. Tendencję tą pokazuje wykres 1.

Wykres 1

Odpowiedzi na pytanie 2 z uwzględnieniem kryterium wieku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W pytaniu tym poproszono adwokatów o uzasadnienie swojego stanowiska. Ankietowani, którzy wyrazili pozytywną opinię (19 osób), argumentowali, że samorząd: należycie wykorzystuje dostępne formy działania w stosunku do realiów współczesnego

państwa, które sukcesywnie ogranicza samorząd; działa sprawnie, mimo iż coraz większy zakres kompetencji odbieranych jest adwokaturze przez władze rządowe; nie wykorzystuje w pełni swoich możliwości nawet w ramach ograniczanych stopniowo kompetencji; podejmuje działania zmierzające do ochrony interesów adwokatów i bezwzględnej ochrony zasad państwa prawa; realizuje politykę otwarcia zawodu na nowych członków; działa dobrze, ale powinien podejmować więcej działań na rzecz korzystniejszych zmian prawa o adwokaturze; działa dobrze, ale wymaga dostosowania do zmieniającej się sytuacji społeczno-politycznej; ma słaby punkt, którym jest dbałość o wizerunek społeczny i współpraca z mediami; dostrzega problemy i reaguje na nie z odpowiednim wyprzedzeniem. Trzy osoby, które negatywnie oceniły funkcjonowanie samorządu i uzasadniły swoje stanowisko, stwierdziły, że: samorząd działa źle z uwagi na wyrażaną powszechnie niechęć władz do samorządu zawodowego; samorząd jest zaniedbywany zarówno przez państwo, jak i samych adwokatów; samorząd jest różnie oceniany w zależności od regionu kraju, bo sytuacja jest zróżnicowana. Trzy osoby, które nie wskazały jednoznacznej odpowiedzi argumentowały, że: samorząd nie dostosowuje się do potrzeb życia społeczno-politycznego i ma przestarzałą strukturę; samorządowi nie udało się utrzymać społecznej pozycji adwokatury na należyтым poziomie, w przeciwieństwie np. do samorządu radców prawnych; ostatnie lata to pasmo niepowodzeń w istotnych kwestiach dla adwokatury; problemem jest realizowanie partykularnych interesów poszczególnych izb, a nawet osób oraz brak spójności między Naczelną Radą Adwokacką a izbami regionalnymi.

Pytanie trzecie brzmiało: ***Czy Pani/Pana zdaniem samorząd adwokatów spełnia oczekiwania zrzeszonych w nim osób?*** W odpowiedzi na tak postawione pytanie 3/4 ankietowanych

uznało, że samorząd spełnia oczekiwania zrzeszonych w nim osób. Niespełna 12% pytanym osób uznało, że jest odwrotnie, a blisko 14% pytanym nie wyraziło jasno swojej opinii.

W pytaniu czwartym poproszono ankietowanych o odpowiedź: ***Czy Pani/Pana zdaniem samorząd zawodowy adwokatów posiada wystarczający zakres kompetencji?*** Większość pytanym osób uznała, że tak (zdecydowanie tak – 9,80%, raczej tak – 56,87%), podczas gdy trzy spośród dziesięciu badanych osób miały odmienne zdanie (raczej nie – 21,57%, zdecydowanie nie – 9,80%).

Pytanie piąte brzmiało: ***Czy Pani/Pana zdaniem zadania realizowane przez samorząd zawodowy mogą być skutecznie realizowane przez władze rządowe?*** W odpowiedzi na tak sformułowane pytanie zdecydowana większość, bo aż 84,31% respondentów uznała, że jest to niemożliwe. Odpowiednio opinię pozytywną wyraziło 15,69% respondentów. Ankietowani mieli sposobność uzasadnienia swojego stanowiska, z czego skorzystały 23 osoby²⁶. Dwie osoby, które uznały, że jest to możliwe i uzasadniły swoją odpowiedź zgodnie stwierdziły, że pomimo istnienia takiej możliwości trudno jest sobie wyobrazić, aby władze rządowe były w stanie należycie się z tego wywiązać. Jeden z ankietowanych dodał stanowczo, iż aby wykonywać tego rodzaju zadania władze „musiałyby zacząć uwzględniać interes zawodowy adwokatów a dotychczas go jedynie lekceważą”. Osoby (w liczbie 21), które wyraziły opinię negatywną na potwierdzenie swoich racji pisały, że: władze rządowe nie chroniłyby należycie interesów obywateli, co jest przecież jednym z głównych zadań adwokatów; władze rządowe nie zagwarantują niezależności zawodowej i prawidłowej realizacji prawa obywateli do obrony;

²⁶ Co stanowi 45,10% wszystkich respondentów.

władze rządowe nie mają odpowiednich kompetencji i wiedzy na temat problemów środowiska adwokackiego; byłoby to sprzeczne z zasadą decentralizacji, samorządności i demokratycznego państwa prawa; samorząd występuje w imieniu społeczeństwa a nie władz; adwokatura musi być apolityczna, co wyklucza udział władz rządowych, które apolityczne nie są; nigdy w historii wykonywanie tego rodzaju kompetencji przez władze rządowe nie dało pozytywnych efektów.

W punkcie szóstym poproszono ankietowanych o uszeregowanie kompetencji samorządu zawodowego począwszy od najważniejszej do najmniej istotnej spośród pięciu zaproponowanych w ankiecie. Ranking kompetencji samorządu zawodowego adwokatów przedstawia się następująco: 1) nadzór nad należytym wykonywaniem zawodu; 2) reprezentowanie interesów zawodowych wobec władz państwowych; kształtowanie zasad i czuwanie nad etyką wykonywania zawodu; 3) organizowanie i prowadzenie sądownictwa zawodowego; 4) doskonalenie zawodowe i określanie programów kształcenia.

Stworzona przez adwokatów hierarchia najważniejszych kompetencji rysująca się na podstawie odpowiedzi ankietowanych pokazuje, że najistotniejszy jest nadzór nad należytym wykonywaniem profesji oraz reprezentowanie interesów zawodowych wobec władz państwowych. Te dwie najważniejsze, zdaniem ankietowanych, kompetencje samorządu pokrywają się z zapisami art. 17 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Dodatkowo ankietowani mieli możliwość wskazać swój własny, dodatkowy, szósty obszar kompetencji. Z takiej możliwości skorzystało sześć osób, wskazując następujące zadania, które w ich ocenie są bądź też powinny być realizowane przez struktury samorządowe: wpływ na zmiany prawa dotyczącego adwokatury; kształcenie aplikantów – adeptów sztuki zawodowej; działalność

naukowo-badawcza; stanie na straży praw obywatelskich; kształtowanie świadomości prawnej obywateli; dbałość o wizerunek samorządu.

W kolejnych pięciu punktach poproszono ankietowanych o ocenę realizacji poszczególnych kompetencji samorządu zawodowego adwokatów wymienionych w pytaniu szóstym w pięciostopniowej skali. Zapytano mianowicie o to, czy samorząd zawodowy adwokatów w należyty sposób reprezentuje interesy środowiska zawodowego, czy skutecznie sprawuje nadzór nad należytym wykonywaniem zawodu, czy w odpowiedni sposób kształtuje zasady i czuwa nad etyką zawodową, czy w należyty sposób organizuje i prowadzi sądownictwo dyscyplinarne oraz czy prowadzi efektywne działania na rzecz doskonalenia zawodowego i określania programów kształcenia w zawodzie. Tabela 1 prezentuje ocenę realizacji poszczególnych kompetencji samorządu w odniesieniu do hierarchicznie skonstruowanego katalogu kompetencji przez adwokatów.

Pytanie dwunaste brzmiało: ***Czy Pani/Pana zdaniem sposób finansowania samorządu zawodowego adwokatów pozwala na realizację nałożonych na niego zadań?*** Zdecydowana większość zapytanych osób, ponieważ siedmiu na dziesięciu, stwierdziła, że zasady finansowania działalności samorządowej gwarantują prawidłową realizację nałożonych na niego zadań. Jednakowoż dwóch na dziesięciu pytanym adwokatów uznało, że sposób finansowania nie jest adekwatny do wyzwań stojących przed samorządem. Odpowiedź „trudno powiedzieć” wybrało niespełna 8% pytanym adwokatów.

W punkcie trzynastym poproszono ankietowanych o odpowiedź na pytanie: ***Czy Pani/Pana zdaniem zasady wyboru władz samorządu adwokatów gwarantują demokratyczny sposób sprawowania władzy?*** Nie ulega wątpliwości,

Tabela 1

Ocena kompetencji samorządowych przez adwokatów

Nadzór nad należyтым wykonywaniem zawodu		
Pozytywne	trudno powiedzieć	negatywne
80,40%	7,84%	11,76%
Reprezentowanie interesów zawodowych wobec władz państwowych		
Pozytywne	trudno powiedzieć	negatywne
76,48%	5,88%	17,64%
Kształtowanie zasad i czuwanie nad etyką wykonywania zawodu		
Pozytywne	trudno powiedzieć	negatywne
88,24%	3,92%	7,84%
Organizowanie i prowadzenie sądownictwa dyscyplinarnego		
Pozytywne	trudno powiedzieć	negatywne
88,24%	5,88%	5,88%
Doskonalenie zawodowe i określanie programów kształcenia		
Pozytywne	trudno powiedzieć	negatywne
74,52%	15,68%	9,80%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań.

że zdaniem pytaných adwokatów samorządowa ordynacja wyborcza zapewnia demokratyczny sposób sprawowania władzy, gdyż taką odpowiedź wskazało dziewięciu na dziesięciu pytaných. Niespełna 2% respondentów uznało, że jest odwrotnie, a odpowiedź „trudno powiedzieć” wskazało zaledwie 7,84% pytaných. Świadczy to o tym, że procedury wyborcze wypracowane przez struktury samorządowe adwokatów na przestrzeni wieloletnich doświadczeń gwarantują rzetelny przebieg wyborów²⁷.

²⁷ Warto przypomnieć, że rozwiązania normujące ustroj samorządu adwokackiego, w tym również w części dotyczącej wylaniania władz korporacyjnych, stały się podstawą dla innych zawodów, w szczególności prawniczych, w momencie kształtowania ich własnych norm ustawowych.

W pytaniu czternastym poproszono adwokatów o odpowiedź: ***Czy Pani/Pana zdaniem połączenie samorządu zawodowego adwokatów i radców prawnych byłoby korzystne dla przedstawicieli obu profesji?*** Zdecydowana większość bowiem 90,20% pytanym adwokatów uznała, że tego rodzaju działanie byłoby niekorzystne dla przedstawicieli obu profesji. Przeciwnego zdania było natomiast 9,80% zapytanych osób. Nie ulega zatem wątpliwości, że adwokaci biorący udział w badaniu są przeciwni połączeniu obu zawodów w jeden samorząd zawodowy. Odpowiadając na tak postawione pytanie, jak można się domyślać, ankietowani kierowali się przede wszystkim własnym interesem zawodowym, pozostawiając interesy zawodowe radców prawnych na uboczu. Kwestia dotycząca ewentualnego połączenia obu profesji w jeden samorząd zawodowy stała się „kością niezgody” pomiędzy obiema korporacjami zawodowymi. W dyskusji na ten temat widać wyraźnie, że zwolennikami tego pomysłu są przede wszystkim radcowie prawni, podczas gdy adwokaci zachowują większą ostrożność w stosunku do proponowanych zmian.

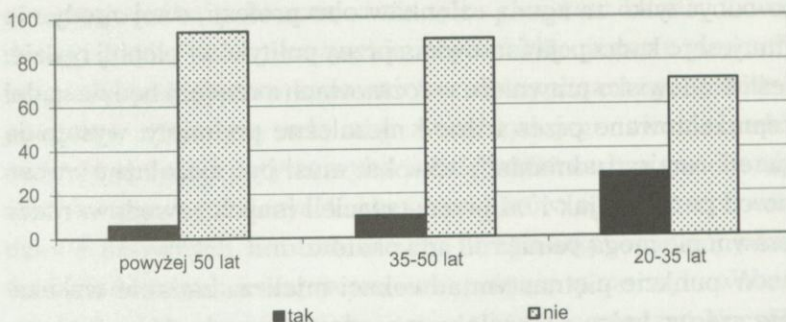
Co warto podkreślić, kilkakrotnie prowadzone były już różne badania na temat idei połączenia samorządu zawodowego radców prawnych i adwokatów. Badania takie prowadził na zlecenie Krajowej Rady Radców Prawnych TNS OBOP w styczniu 2010 r. na losowo-warstwowej reprezentatywnej próbie radców prawnych. Na pytanie zadane przez badacza na temat połączenia obu zawodów prawniczych 49% respondentów opowiedziało się za takim rozwiązaniem, podczas gdy negatywnie oceniło je 27% badanych osób²⁸.

²⁸ *Radcy prawni o projekcie ustawy o zawodzie adwokata. Wyniki badania TNS OBOP na zlecenie Krajowej Rady Radców Prawnych; por. K. Borowczyk, C. Trosiak, Stosunek środowiska radców prawnych zrzeszonych w Okręgo-*

Warto jednak w toku tego dyskursu jeszcze raz spojrzeć na odpowiedzi ankietowanych uwzględniając wiek respondentów. Okazuje się, że osoby młodsze przychylniej spoglądają na ten pomysł, co pokazuje wyraźnie wykres 2.

Wykres 2

Odpowiedzi na pytanie 14 z uwzględnieniem kryterium wieku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W pytaniu czternastym poproszono również ankietowanych o uzasadnienie swojego stanowiska. Z takiej możliwości skorzystały 24 osoby, z czego cztery osoby, które opowiedziały się za pomysłem połączenia obu profesji w jeden samorząd zawodowy. W uzasadnieniu stwierdziły one, że *de facto* nie ma wielkiej różnicy pomiędzy tymi zawodami, a problemy i zadania stojące przed samorządem są bardzo podobne; połączony samorząd prawniczy będzie silniejszy i sprawniejszy; z upływem czasu zawód radcy prawnego i adwokata stają się coraz bardziej do siebie podobne; oba samorzady zawodowe z biegiem czasu ule-

wych Izbach Radców Prawnych w Poznaniu i Olsztynie do projektu połączenia zawodów prawniczych w Polsce – raport z badań, w: *Z badań nad samorządem zawodowym*, pod red. R. Kmiecika, Poznań 2010, s. 81-104.

gają zbliżeniu się do siebie. Osoby, które stwierdziły, że pomysł połączenia samorządów obu profesji jest zły (20 osób) argumentowały, iż: są to dwa różne i niezależne względem siebie zawody; oba samorzady mają inne zadania i zakres kompetencji; inna jest tradycja i rola społeczna pełniona przez przedstawicieli tych zawodów oraz inne są zasady etyczne i zawodowe; o połączeniu obu profesji nie może zdecydować państwo, gdyż powinno się to odbyć tylko za zgodą członków obu profesji, a tej zgody nie ma; jest to koncepcja forsowana przez polityków²⁹; lepiej będzie, jeśli środowisko prawnicze w rozmowach z rządem będzie nadal reprezentowane przez różne i niezależne podmioty; występują inne formy zatrudniania³⁰; adwokat musi być niezależny zarówno od państwa, jak i od przedstawicieli innych zawodów; radcy prawni nie mogą pełnić roli adwokatów.

W punkcie piętnastym adwokaci mieli za zadanie wskazać rzeczy, które należałyby ich zdaniem zmienić w funkcjonowaniu samorządu zawodowego. Uczyniło to 27 respondentów. Cztery zapytane osoby stwierdziły, że nie należy niczego zmieniać, gdyż samorząd funkcjonuje dobrze. Pozostałe osoby uznały, że przede wszystkim należałoby: stworzyć stałą jednostkę do spraw mediów w celu lepszego kontaktu ze społeczeństwem i poprawy wizerunku samorządu; zapewnić ustawowy i obligatoryjny udział samorządu we wszystkich pracach legislacyjnych dotyczących prawa o adwokaturze, ale i szeroko rozumianego wymiaru sprawiedliwości; zwiększyć aktywność

²⁹ Jeden z pytaných adwokatów uznał, że jest to próba „uszcześliwiania na siłę adwokatów i radców prawnych, którzy przecież sprawnie funkcjonują w obecnej formule”.

³⁰ Jeden z ankietowanych zauważa, że radcy prawni często podlegają hierarchicznie i urzędowo swoim pracodawcom, co w przypadku zawodu adwokata jest wykluczone.

społeczną, sprawność i zaangażowanie samorządu; organizować więcej szkoleń dla aplikantów adwokackich i usprawnić ich przebieg; skonsolidować samorząd poprzez zmniejszenie liczby izb z uwagi na skuteczniejszą realizację zadań; zdecydowanie i konsekwentnie egzekwować przestrzeganie zasad etycznych; dostosować samorząd do zmieniających się warunków zewnętrznych; pamiętać, że udział w samorządzie powinien być służbą publiczną, a nie tylko punktem kariery zawodowej; dbać o to, aby wszystkie izby mówiły „jednym głosem”; zorganizować system sądownictwa dyscyplinarnego tylko na poziomie krajowym tak, aby zwiększyć jego niezależność; zmienić sposób i parytet wyboru delegatów na krajowe zjazdy adwokatury; ograniczyć liczbę adwokatów poprzez wprowadzenie sztywnych limitów w celu utrzymania wysokiej jakości świadczonych usług; wzmocnić pozycję samorządu wobec władz rządowych; zmniejszyć częstotliwość posiedzeń Naczelnej Rady Adwokackiej; wprowadzić zasadę odpłatności pełnienia funkcji w samorządzie.

Wreszcie w ostatnim punkcie zapytano adwokatów, czy są jeszcze sprawy, o które nie pytano, a są one istotne z punktu widzenia prowadzonych badań. Osiem osób wskazało rzeczy, o które można byłoby jeszcze zapytać. Ich zdaniem interesujące zagadnienia to: kwestia połączenia wysiłków przez władze rządowe i samorząd w celu stałego i profesjonalnego kształcenia aplikantów adwokackich, jako warunku rozwoju całej profesji; nieprzychylny, a często nawet wrogi stosunek władz do samorządu; prowadzenie działań edukacyjnych względem społeczeństwa dotyczących istoty zawodów zaufania publicznego; zasady przeprowadzania egzaminu na aplikację i egzaminu zawodowego, który powinien w całości pozostawać w gestii samorządu adwokackiego; wpływ na obsadę stanowisk sędziowskich; sposób

traktowania adwokatów przez sędziów i pozycja adwokata w postępowaniu sądowym; zasady naboru do adwokatury; nowoczesny i rzetelny sposób kształcenia zawodowego³¹.

Wyniki badań prowadzonych wśród diagnostów laboratoryjnych

Historia tej korporacji jest krótka, a doświadczenia samorządowe niewielkie, warto sprawdzić, jaka jest rzeczywista opinia demokratycznie wybranych przedstawicieli tej właśnie profesji na temat własnego samorządu po dziesięciu latach funkcjonowania w państwie demokratycznym. W tym celu dzięki pomocy udzielonej przez Krajową Radę Diagnostów Laboratoryjnych przeprowadzono badanie ankietowe na III Krajowym Zjeździe Diagnostów Laboratoryjnych, który odbył się w dniach 9-11 grudnia 2010 r. w Zielonce koło Warszawy. Na zjazd delegowano 193 przedstawicieli z całej Polski, z czego udział wzięło 189 osób wybranych demokratycznie w swoich okręgach. W badaniu uczestniczyło 60 osób, co stanowi 31,75% uczestników obrad. Ze względu jednak na niekompletność 4 formularzy ankiety (zostały one wypełnione częściowo) pod uwagę brano jedynie kompletne ankiety w liczbie 56³².

Wśród ankietowanych zdecydowanie dominowały osoby w wieku 36-50 lat, bowiem stanowiły one ponad połowę wszystkich pytaných osób, co czwarta osoba była w wieku 20-35 lat, a co piąta badana osoba była w wieku poniżej 50 roku życia.

³¹ Zdaniem jednego z respondentów „wykładowcami kształcącymi przyszłych adeptów sztuki powinni być sami adwokaci-praktycy, a nie (jak ma to miejsce dzisiaj) profesorowie, prokuratorzy czy sędziowie”.

³² Jeśli wziąć pod uwagę tylko ankiety prawidłowo wypełnione, to w badaniu udział wzięło 29,63%.

W badanej grupie respondentów przeważają kobiety, stanowiąc blisko 70% osób, mężczyźni natomiast nieco ponad 30%. W badaniu dominują także osoby ze stażem pracy powyżej 20 lat.

W pytaniu pierwszym poproszono ankietowanych o odpowiedź: ***Czy Pani/Pana zdaniem samorząd zawodowy diagnostów laboratoryjnych jest ważnym elementem modelu ustrojowego państwa demokratycznego?*** Zdecydowana większość pytaných osób uznała, że samorząd stanowi ważny element państwa demokratycznego (85,71%), podczas gdy odmiennego zdania było 14,29% wszystkich pytaných. Pokazuje to wyraźnie, że pomimo krótkiego okresu funkcjonowania samorząd zawodowy diagnostów laboratoryjnych funkcjonuje w świadomości, jego członków jako istotny element demokracji. Na potwierdzenie opinii poproszono ankietowanych o uzasadnienie swojego stanowiska, co uczyniły 23 spośród 56 pytaných osób, czyli 39,29% respondentów. Osoby, które pozytywnie odpowiedziały na pytanie i uzasadniły swoją odpowiedź (20 osób) stwierdziły, że: dzięki samorządowi zawodowemu głos diagnostów laboratoryjnych jest słyszany przez władze rządowe i lokalne; samorząd diagnostów laboratoryjnych reprezentuje bardzo ważną grupę zawodową zajmującą się kwestiami zdrowia całego społeczeństwa, podobnie jak lekarz czy pielęgniarka; diagnosta laboratoryjny jest zawodem zaufania publicznego, a samorząd jest reprezentantem jego interesów; specjaliści działający w ramach samorządu zawodowego najlepiej znają potrzeby i oczekiwania środowiska zawodowego; samorząd stanowi integralną część państwa demokratycznego, jeśli funkcjonuje prawidłowo; gdyby nie było samorządu w sferze zawodów zaufania publicznego panowałby chaos, brakowałoby kontroli, co odbijałoby się negatywnie na jakości świadczonych usług; samorząd zawodowy jest ważny ale jego rola społeczna, opiniotwórcza i ustawodawcza powinna być

znacznie większa; samorząd wpływa na wizerunek społeczny zawodu diagnosty laboratoryjnego. Dwie zapytane osoby, które negatywnie odpowiedziały na pytanie i uzasadniły swoje racje pisały, że: samorząd zawodowy nie jest ważnym elementem demokracji, bowiem posiada zbyt mało instrumentów wpływania na ustawodawstwo w zakresie diagnostyki laboratoryjnej i wykonywania zawodu; samorząd jest tylko jednym z elementów państwa i nie jest potrzebny dla dobrej pracy laborantów.

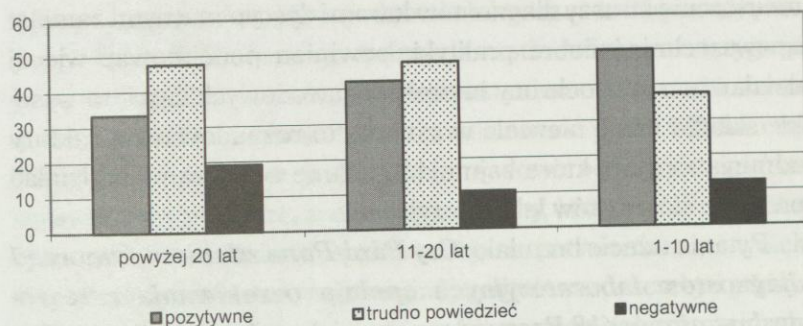
Pytanie drugie brzmiało: **Jak Pani/Pan ocenia dotychczasowe funkcjonowanie samorządu zawodowego diagnostów laboratoryjnych?** Największa grupa ankietowanych (44,64%) nie potrafiła jasno określić swojego stanowiska i udzieliła odpowiedzi – trudno powiedzieć. Opinie pozytywne przeważają znacznie nad opiniami negatywnymi, bowiem cztery na dziesięć pytanych osób (41,07%) pozytywnie oceniają dotychczasowe funkcjonowanie samorządu zawodowego diagnostów laboratoryjnych, podczas gdy negatywną opinię wyraziło niespełna 14,29% badanych osób.

Jeśli spojrzymy na odpowiedzi respondentów poprzez pryzmat posiadanego stażu zawodowego, widać wyraźną zależność. Otóż wraz ze wzrostem stażu zawodowego spada liczba pozytywnych opinii na temat funkcjonowania samorządu. Nie ulega więc wątpliwości, że młodzi przedstawiciele zawodu korzystniej odnoszą się do funkcjonowania własnego samorządu zawodowego. Powyższą zależność pokazuje wykres 3.

Na potwierdzenie swojej opinii poproszono ankietowanych o krótkie uzasadnienie. Z takiej możliwości skorzystały 23 osoby. Ankietowani, którzy wyrazili pozytywną opinię (9 osób), argumentowali, że samorząd: ujednoczył przepisy, stworzył jednolite wymagania dotyczące wykształcenia diagnostów laboratoryjnych oraz uregulował kwestię uprawnień zawodowych; działa

Wykres 3

Odpowiedzi na pytanie 2 z uwzględnieniem stażu zawodowego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań.

bardzo dobrze i cały czas się dynamicznie rozwija; działa dobrze, ale jest jeszcze wiele do zrobienia; walczy o interesy diagnostów laboratoryjnych i dostosowuje swoje działania do zmieniających się warunków polityczno-prawnych; działa dobrze, ale trudno jest przeciętnemu diagnoście nawiązać bezpośredni kontakt z władzami samorządowymi. Cztery osoby, które negatywnie oceniły funkcjonowanie samorządu i uzasadniły swoje stanowisko stwierdziły, że: samorząd nie reprezentuje interesów wszystkich diagnostów laboratoryjnych tylko interesy niewielkich grup, czego efektem jest np. brak bezpłatnych szkoleń dla diagnostów; brak jest dowodów, aby samorząd pozytywnie wpływał na sprawy dotyczące zawodu; samorząd częściej staje przeciwko diagnostom laboratoryjnym zamiast bronić ich interesów; nadal funkcjonują bardzo restrykcyjne wymogi prawne, a nakłady finansowe przeznaczane na samorząd są niewielkie. Dziesięć zapytanych osób nie wskazało jednoznacznej odpowiedzi i argumentowało, że samorząd: udziela za mało informacji o swojej działalności; w wielu przypadkach mógł działać spraw-

niej; działa zbyt krótko, aby jednoznacznie oceniać jego działalność; nie słucha głosu środowiska zawodowego; niepotrzebnie nieustannie straszy diagnostów karami dyscyplinarnymi zamiast upowszechniać dobre praktyki; powinien podejmować więcej działań na rzecz ochrony interesów zawodowych; pobiera wysokie składki i daje niewiele w zamian; to rozbudowane struktury administracyjne, które zajmują się same sobą, zamiast działać na rzecz diagnostów laboratoryjnych.

Pytanie trzecie brzmiało: ***Czy Pani/Pana zdaniem samorząd diagnostów laboratoryjnych spełnia oczekiwania zrzeszonych w nim osób?*** Respondenci w większości uznali (44,66%), że samorząd diagnostów laboratoryjnych jest odpowiedzią na oczekiwania zrzeszonych w nim przedstawicieli tego właśnie zawodu. Co czwarta pytana osoba (28,57%) była odmiennego zdania, również co czwarty pytany (26,78%) nie potrafił jasno określić swojego stanowiska.

W pytaniu czwartym poproszono ankietowanych o odpowiedź: ***Czy Pani/Pana zdaniem samorząd zawodowy diagnostów laboratoryjnych posiada wystarczający zakres kompetencji?*** Większość pytanym diagnostów uznała, że tak (50,01%), podczas gdy trzy spośród dziesięciu badanych osób (28,56%) miały odmienne zdanie. Co piąty badany (21,43%) nie udzielił jednoznacznej odpowiedzi.

Pytanie piąte brzmiało: ***Czy Pani/Pana zdaniem zadania realizowane przez samorząd zawodowy mogą być skutecznie realizowane przez władze rządowe?*** W tym przypadku odpowiedzi respondentów rozkładają się mniej więcej po połowie, chociaż odpowiedzi pozytywnej udzieliło nieco więcej osób, bowiem 55,35%, podczas gdy odmiennego zdania było 44,64%. Okazało się więc, że zdania na temat możliwości wykonywania tych samych zadań przez struktury rządowe są podzielone. An-

kietowani mieli możliwość przedstawienia argumentów na rzecz swoich racji, co uczyniło 16 osób. Pięć osób, które uznało, że taka sytuacja jest możliwa jednocześnie uzasadniając swoją odpowiedź stwierdziło, że: tego rodzaju kwestie należy rozstrzygnąć jednoznacznie w ustawie; przed powstaniem samorządu zawodowego podobne zadania były już realizowane przez władze rządowe; jest to możliwe, jeśli władze rządowe będą traktować laborantów jak partnera, a nie wroga. Osoby, które uznały, że taka sytuacja była niepożądana (11 osób), na potwierdzenie swoich racji pisały, że: władze rządowe mają odmienne interesy i priorytety aniżeli środowisko zawodowe diagnostów laboratoryjnych; urzędnicy rządowi są „oderwani” od rzeczywistości zawodowej diagnostów i nie będą w stanie prawidłowo wykonywać funkcji samorządowych; środowisko zawodowe najlepiej zna własne potrzeby i problemy; władze rządowe często lekceważą potrzeby poszczególnych grup zawodowych, w tym również zawodów zaufania publicznego.

W punkcie szóstym poproszono ankietowanych o uszeregowanie najważniejszych kompetencji samorządu zawodowego poczynszyszy od najistotniejszej do najmniej istotnej spośród pięciu zaproponowanych w ankiecie. Ranking kompetencji samorządu zawodowego diagnostów laboratoryjnych stworzony przez respondentów wygląda następująco: 1) reprezentowanie interesów zawodowych wobec władz państwowych; 2) doskonalenie zawodowe i określanie programów kształcenia; 3) nadzór nad należytym wykonywaniem zawodu; 4) kształtowanie zasad i czuwanie nad etyką wykonywania zawodu; 5) organizowanie i prowadzenie sądownictwa zawodowego. Ankietowani mieli również sposobność wskazać swój własny – dodatkowy szósty obszar kompetencji. Z takiej możliwości skorzystała jedna osoba wskazując, że bardzo ważnym zadaniem samorządu zawodowe-

go diagnostów laboratoryjnych powinno być udzielanie pomocy merytorycznej i prawnej laborantom³³.

W pięciu kolejnych pytaniach poproszono ankietowanych o ocenę realizacji poszczególnych zadań stawianych przed samorządem zawodowym diagnostów laboratoryjnych wymienionych w pytaniu szóstym w pięciostopniowej skali. Zapytano więc o to, czy samorząd zawodowy diagnostów laboratoryjnych w należyty sposób reprezentuje interesy środowiska zawodowego, czy skutecznie sprawuje nadzór nad należytym wykonywaniem zawodu, czy w odpowiedni sposób kształtuje zasady i czuwa nad etyką zawodową, czy w należyty sposób organizuje i prowadzi sądownictwo dyscyplinarne, a także czy prowadzi efektywne działania na rzecz doskonalenia zawodowego i określania programów kształcenia w zawodzie. Zestawienie odpowiedzi respondentów w tabeli 2 pokazuje, że najlepiej ocenianą kompetencją jest niewątpliwie kształtowanie zasad i czuwanie nad etyką wykonywania zawodu. Na krańcu ocen negatywnych znajduje się natomiast doskonalenie zawodowe i określania programów kształcenia, co jednoznacznie pokazuje, że w tej właśnie kwestii przed samorządem zawodowym jest jeszcze wiele zyswać.

W punkcie dwunastym poproszono ankietowanych o odpowiedź na pytanie: ***Czy Pani/Pana zdaniem sposób finansowania samorządu zawodowego diagnostów laboratoryjnych pozwala na realizację nałożonych na niego zadań?*** Większość pytaných diagnostów (44,64%) uznała, że zasady finansowania działalności samorządowej gwarantują prawidłową realizację

³³ Warto zwrócić uwagę, że kwestia udzielania pomocy diagnostom laboratoryjnym pojawia się również w innych odpowiedziach respondentów, w szczególności w odpowiedziach na pytanie czternaste. Ponadto kwestia doskonalenia zawodowego okazała się najsłabiej ocenianą kompetencją samorządu zawodowego.

nałożonych na niego zadań. Co trzeci pytany (35,72%) uznał jednak, że jest odwrotnie, natomiast co piąta pytana osoba (19,64%) nie określiła jednoznacznie swojego stanowiska.

Tabela 2

Ocena kompetencji samorządowych przez diagnostów laboratoryjnych

Reprezentowanie interesów zawodowych wobec władz państwowych		
Pozytywne	trudno powiedzieć	negatywne
53,57%	14,28%	32,15%
Doskonalenie zawodowe i określanie programów kształcenia		
pozytywne	trudno powiedzieć	negatywne
42,85%	23,21%	33,94%
Nadzór nad należytym wykonywaniem zawodu		
pozytywne	trudno powiedzieć	negatywne
57,13%	17,86%	25,00%
Kształtowanie zasad i czuwanie nad etyką wykonywania zawodu		
pozytywne	trudno powiedzieć	negatywne
62,48%	17,86%	19,66%
Organizowanie i prowadzenie sądownictwa dyscyplinarnego		
pozytywne	trudno powiedzieć	negatywne
48,21%	37,51%	14,28%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Pytanie trzynaste brzmiało: *Czy Pani/Pana zdaniem zasady wyboru władz samorządu diagnostów laboratoryjnych gwarantują demokratyczny sposób sprawowania władzy?* Zdecydowana większość (73,21%) pytanym diagnostów laboratoryjnych pozytywnie odpowiedziała na tak postawione pytanie, potwierdzając tym samym, że obecnie obowiązujące mechanizmy wyborcze zapewniają demokratyczny sposób sprawowania

władzy. Nie ulega więc kwestii, że większość diagnostów laboratoryjnych nie ma zastrzeżeń do procedur wyborczych, chociaż odpowiedź negatywną zaznaczyło 12,51% badanych, a niezdecydowanych diagnostów było prawie 14,28%.

W punkcie czternastym diagności laboratoryjni mieli za zadanie wskazanie spraw, które należałoby ich zdaniem zmienić w funkcjonowaniu samorządu zawodowego. Uczyniło to 23 ankietowanych. Diagnosty, którzy zaproponowali kierunki zmian w funkcjonowaniu samorządu zawodowego, stwierdzili, że przede wszystkim należałoby: prowadzić więcej szkoleń, w szczególności z zakresu prawa, których nie porusza się w trakcie trwania studiów³⁴; rozpocząć świadczenie usług doradczych dla członków samorządu, w szczególności porady prawne; nieustannie doskonalić funkcjonujące już struktury i mechanizmy samorządowe; rozwijać struktury terenowe samorządu, rozwijać demokrację wewnątrz samorządu i informować wszystkich jego członków o podejmowanych działaniach; mniej karać członków samorządu; rozpocząć finansowanie samorządu z budżetu państwa; doprowadzić do stanu, w którym samorząd współdecydowałby, a nie tylko doradzał władzom rządowym w sprawach zawodowych; doprowadzić do sytuacji, gdzie samorząd będzie reprezentował interesy pacjentów oraz młodych przedstawicieli zawodu, a nie tylko „starych działaczy samorządowych”; doprowadzić do stanu, w którym w ramach samorządu będą się mogli zrzeszać tylko wykształceni diagnosty laboratoryjni – absolwenci uniwersytetów medycznych; obniżyć wysokość składek samorządowych oraz skuteczniej nadzorować sposób wydawania pie-

³⁴ Jedna z osób stwierdziła, że „należałoby stworzyć Centrum Szkolenia przy Krajowej Izbie Diagnostów Laboratoryjnych, którego głównym zadaniem byłoby organizowanie, prowadzenie i koordynowanie szkoleń dla członków samorządu z zakresu spraw zawodowych”.

niędzy samorządowych; wypracować jednolite standardy świadczenia usług diagnostycznych; edukować członków samorządu, w szczególności młodych adeptów zawodu, na temat jego istoty i działalności.

Wreszcie w ostatnim punkcie zapytano diagnostów laboratoryjnych, czy są jeszcze sprawy, o które nie pytano, a są one istotne z punktu widzenia prowadzonych badań. Z takiej możliwości skorzystało dziewięciu pytanych, zwracając uwagę na kilka istotnych ich zdaniem kwestii. Uznali oni, że należałoby: budować sukcesywnie pozytywny wizerunek korporacji zawodowej oraz zwiększyć aktywność publiczną samorządu; sprecyzować zasady współpracy z innymi samorządami zawodów zaufania publicznego; rozważyć kwestie finansowania samorządu zawodowego z budżetu państwa; ujednoczyć środowisko zawodowe diagnostów laboratoryjnych; zmienić władze samorządowe.

Podsumowanie przeprowadzonych badań

Przedstawione wyniki badań ankietowych prowadzonych wśród członków dwóch korporacji zawodowych aktywnie uczestniczących w funkcjonowaniu samorządu zawodowego w Polsce pozwalają na wyciągnięcie co najmniej kilku generalnych wniosków. Przede wszystkim należy wyraźnie podkreślić, że członkowie korporacji zawodowych uznają samorząd zawodowy za ważny element modelu ustrojowego państwa demokratycznego. Bez względu na doświadczenia i czas funkcjonowania samorządów ankietowane osoby wyjątkowo zgodnie uznały, że samorząd gwarantuje wysoki poziom usług, dba o etykę zawodową i reprezentuje interesy danej profesji w relacjach z władzami rządowymi. Co bardzo istotne, ankietowani podkreślali także, że samorząd

zawodowy jest elementem integrującym dane środowisko. Zaznaczali również, że istnienie samorządu jest praktycznym wyrazem idei decentralizacji władzy publicznej.

Ankietowani pozytywnie ocenili dotychczasowe funkcjonowanie samorządu, chociaż poziom zadowolenia między przedstawicielami dwóch profesji znacząco się różnił. Korzystniej działanie własnej korporacji ocenili adwokaci podkreślając przy tym rolę zawodu adwokata w społeczeństwie. Zaznaczali oni, że mimo nieustannego ograniczania kompetencji samorządu ten cały czas należycie wykorzystuje dostępne formy działania. Mimo wielu sukcesów adwokaci podkreślali także, że jedną z porażek samorządu jest niewątpliwie degradacja pozycji społecznej adwokatury. Słabiej ocenili swój samorząd diagnostycy laboratoryjni uznając między innymi, że brak jest widocznych dowodów na to, iż samorząd korzystnie wpływa na sprawy dotyczące zawodu.

Ankietowani w większości uznali, że samorząd spełnia oczekiwania zrzeszonych w nim osób. Więcej pozytywnych odpowiedzi na tak postawione pytanie pojawiło się wśród adwokatów. Znacznie mniej zdecydowani byli natomiast diagnostycy laboratoryjni, których to samorząd zawodowy funkcjonuje nieco ponad dziesięć lat. Nie zmienia to jednak faktu, że mimo krótkiego okresu działania również oni uznali, że samorząd stanowi odpowiedź na zapotrzebowanie członków tej korporacji.

Większość pytaných adwokatów oraz diagnostów laboratoryjnych uznała, że zakres kompetencji posiadanych przez samorząd zawodowy pozwala na prawidłową realizację nałożonych na niego zadań ustawowych. Poproszono również ankietowanych o wyrażenie opinii na temat możliwości skutecznego wykonywania kompetencji zarezerwowanych dotychczas dla samorządu przez władze rządowe. Nie ulega wątpliwości, że przedstawiciele obu badanych korporacji zawodowych zgodnie uznali, że taka

sytuacja jest niemożliwa. Jednakże również w tym przypadku wystąpiły bardzo istotne różnice. Adwokaci zdecydowaną większością skrytykowali tego rodzaju pomysł. Na poparcie swoich racji argumentowali, że byłyby to działania nieskuteczne i niezgodne z interesem społecznym oraz korporacyjnym. Podkreślali oni także fakt, że władze rządowe nie posiadają ani odpowiednich kompetencji, ani też wiedzy na temat realnych problemów funkcjonujących w danym środowisku zawodowym. Mniej zdecydowani w swoich opiniach (55,35%) byli diagnosty laboratoryjni. Na poparcie swojej opinii dodawali oni także, że przecież władze rządowe nie będą w stanie zrozumieć potrzeb danej społeczności, bowiem nie są jej członkiem, nie znają kultury, zwyczajów oraz specyfiki danej profesji. Pojawiło się również wiele głosów, które zwracały uwagę, że chodzi tu nie tylko o ochronę danej profesji, ale także o ochronę społeczeństwa przed nieprawidłowościami w danym zawodzie.

Przedstawiciel badanych profesji skonstruowali również katalog zadań samorządu zawodowego ze względu na ich znaczenie. Warto powiedzieć, że w przypadku adwokatów to nadzór nad należyтым wykonywaniem zawodu, reprezentowanie interesów zawodowych wobec władz państwowych oraz kształtowanie i czuwanie nad etyką wykonywania zawodu. Pytani diagnosty laboratoryjni za bardzo istotne uznali również doskonalenie zawodowe i określanie programów kształcenia. Członkowie korporacji zawodowych ocenili również realizację nałożonych na samorząd zadań. Wśród diagnostów laboratoryjnych wiele wątpliwości budzi jakość doskonalenia zawodowego i określania programów kształcenia.

Ankietowane osoby w większości uznały, że sposób finansowania samorządu zawodowego pozwala na realizację nałożonych na niego zadań, chociaż pojawiało się wiele głosów

mówiących o niedofinansowaniu tej działalności. Wysuwano m.in. postulat współfinansowania samorządu z budżetu państwa, ponieważ realizuje on część zadań, które wcześniej wykonywane były przez struktury rządowe. Przedstawiciele profesji diagnosty laboratoryjnego mieli więcej wątpliwości co do sposobu finansowania samorządu, aniżeli adwokaci.

Respondenci odnieśli się również do kwestii zasad wyboru władz samorządowych. Zdecydowana większość przedstawicieli zawodów zaufania publicznego uznała, że obecnie obowiązujące mechanizmy wyborcze zapewniają demokratyczny sposób sprawowania władzy, chociaż korzystniej do tej kwestii odnieśli się adwokaci.

Wreszcie poproszono badane osoby o wskazanie spraw, które w ich ocenie należałoby zmienić w funkcjonowaniu samorządu zawodowego. Pomimo tego, że część zgłaszanych postulatów dotyczyła spraw *stricte* związanych z daną profesją to znakomita większość pomysłów oscylowała wokół kilku wspólnych i kluczowych, jak się wydaje, zagadnień. Badane osoby wskazywały przede wszystkim, że należałoby ustalić precyzyjne ramy współpracy między samorządem zawodowym a władzami rządowymi, w szczególności w zakresie udziału korporacji w pracach legislacyjnych związanych przedmiotowo z działalnością danej profesji. Zaznaczano także, że należy nieustannie aktywizować członków danej korporacji zachęcając ich do aktywnego udziału w życiu samorządowym. Wskazywano potrzebę budowania pozytywnego wizerunku danego zawodu i jego samorządu w świadomości społecznej, w szczególności poprzez kontakt z mediami. Pojawił się również bardzo konkretny postulat świadczenia usług doradczych dla członków samorządu przez jego struktury, w szczególności porad prawnych z zakresu tematyki zawodowej. Wszystkie pytane grupy zawodowe sygnalizowały także potrzebę prowadze-

nia większej ilości szkoleń. Część pytanych zauważała także, że samorząd powinien zabiegać o poparcie wśród młodych przedstawicieli danego zawodu. Podkreślano, w szczególności w przypadku „młodszej” korporacji, że należy nieustannie doskonalić funkcjonujące już struktury i mechanizmy samorządowe.

Jaka jest więc rzeczywista ocena funkcjonowania samorządu zawodowego przez członków wymienionych korporacji zawodowych? Przedstawione wyniki badań wyraźnie pokazują, że środowiska zawodowe uznają samorząd zawodowy za instytucję potrzebną nie tylko ze względu na ich partykularny interes, ale także dobro społeczne. Badania te potwierdzają tezę, że samorząd zawodowy trwale wpisał się w świadomość przedstawicieli profesji, która uzyskała przywilej jego posiadania. Pozytywnie oceniają oni jego funkcjonowanie uznając, że jest odpowiedzią na ich oczekiwania. Wskazują oni obszary, w których trudno mieć zastrzeżenia co do jego funkcjonowania, ale równocześnie konstruktywnie krytykują te działania, które w ich ocenie są sprzeczne z interesem publicznym i korporacyjnym.

Najcenniejsze wnioski płyną jednak z postulatów wysuwanych względem danego samorządu zawodowego oraz władz rządowych. Reprezentowanie osób wykonujących zawody zaufania publicznego i sprawowanie pieczy nad należyтым wykonywaniem tych zawodów w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony jest możliwe tylko przy rzeczowej współpracy samorządu i władz rządowych. W Polsce natomiast w ostatnich latach można dostrzec konfrontacyjny charakter relacji między rządem i samorządem. Objawia się to sukcesywnym ograniczaniem uprawnień samorządom i przejmowaniem ich przez władze rządowe. Jest to wyraźny odwrót od idei decentralizacji władzy publicznej, która stanowi jeden z fundamentów transformacji systemowej w Polsce po roku 1989.

Badania te pokazują również, że zarządzania własnymi sprawami trzeba się nauczyć. Nie jest bowiem tak, że przyjęcie ustawy, która wprowadza samorząd zawodowy w danej profesji oznacza, iż mamy do czynienia z rzeczywistym samorządem. Wymaga to czasu i wykształcenia się swoistego rodzaju więzi łączącej członków wokół jednej idei, jaką jest dobro środowiska zawodowego oraz ochrona społeczeństwa. Czas potrzebny na wykształcenie tego rodzaju wspólnoty może zostać bardzo różnie spożytkowany, co pokazują doświadczenia chociażby psychologów, którym do dziś nie udało się wprowadzić rozwiązań ustawowych w życie.

Lata doświadczeń pokazały, gdzie jego działania zasługują na pochwałę, gdzie natomiast jest jeszcze wiele do poprawienia. Ważne jest, aby głos członków danej społeczności zawodowej został wysłuchany przez władze korporacyjne i rządowe oraz stał się podstawą podejmowania działań reformujących funkcjonowanie samorządu.

Bibliografia

- Antkowiak P., *Pielęgnujmy standardy. Samorząd zawodowy inżynierów budownictwa w ocenie jego członków*, „Biuletyn Informacyjny” 2013, nr 2 (41).
- Antkowiak P., *Samorząd biegłych rewidentów w ocenie samych zainteresowanych*, w: *Rewizja Finansowa w warunkach nadzoru publicznego*, pod red. E. Żyżelewicz, Warszawa 2011.
- Antkowiak P., *Samorząd zawodowy adwokatów w opinii jego członków*, „Przegląd Politologiczny” 2011, nr 4.
- Antkowiak P., *Samorząd zawodowy architektów w ocenie jego delegatów krajowych*, „Zawód: Architekt” 2012, nr 6.
- Antkowiak P., *Samorząd zawodowy diagnostów laboratoryjnych w ocenie jego członków*, „Diagnostyka Laboratoryjna” 2013, nr 1.

- Antkowiak P., *Samorząd zawodowy inżynierów budownictwa w ocenie jego członków*, „Budownictwo i Inżynieria Środowiska” 2012, nr 3.
- Antkowiak P., *Samorząd zawodowy w Polsce*, Warszawa-Poznań 2012.
- Antkowiak P., *Wolność wykonywania zawodu a odpowiedzialność osób wykonujących zawody zaufania publicznego*, w: *Wolność i odpowiedzialność. Wymiar ekonomiczny, społeczny i polityczny*, pod red. J. Osińskiego, Warszawa 2009.
- Borowczyk K., Trosiak C., *Stosunek środowiska radców prawnych zrzeszonych w Okręgowych Izbach Radców Prawnych w Poznaniu i Olsztynie do projektu połączenia zawodów prawniczych w Polsce – raport z badań*, w: *Z badań nad samorządem zawodowym*, pod red. R. Kmiecika, Poznań 2010.
- Bulajewski S., *Samorzady zawodowe i gospodarcze jako samorzady specjalne*, w: *Wolność zrzeszania się w Polsce*, pod red. M. Chmaja, Warszawa 2008.
- Cherka M., *Decentralizacja – czy „reaktywacja” pojęcia jest groźna?*, „Studia Iuridica” 2004, t. XLIII.
- Chodubski A., *Wstęp do badań politologicznych*, Gdańsk 1995.
- Dobór respondentów w badaniach jakościowych*, <http://www.pentor.pl/17566.xml>, z dnia 24.02.2015 r.
- Jaworski C., *Niezależność wykonywania zawodu adwokata w świetle regulacji prawnych europejskich i polskich*, „Palestra” 1996, nr 7/8.
- Klatka Z., *Wykonywanie zawodu radcy prawnego i adwokata*, Warszawa 2004.
- Kmiecik R., *Asymetria w rozwoju samorząd zawodowego i gospodarczego w Polsce*, w: *Spór o samorząd gospodarczy w Polsce*, pod red. S. Wykrętowicza, Poznań 2005.
- Kmiecik R., *Formy organizacyjne samorządu w III Rzeczypospolitej, w: Polska w XX wieku. Politologiczna charakterystyka dokonani i perspektyw rozwoju*, pod red. R. Kmiecika, Poznań 2000.
- Kmiecik R., *Ustrój i zadania samorządu zawodowego*, w: *Samorząd w Polsce – istota, formy, zadania*, pod red. S. Wykrętowicza, Poznań 2008.

- Kulesza i Kamiński, Biuro Doradztwa Prawnego, *Swoboda świadczenia usług i wykonywania wolnych zawodów*, cz. 1, *Opracowanie analityczne*, Warszawa 1998.
- Latyńska K., Wejland A.P. (red.), *Wywiad kwestionariuszowy. Analizy teoretyczne i badania empiryczne*, Wrocław 1983.
- Lemiszowska A., *Společzna misja samorządu zawodowego*, w: *Wartości i interesy a społeczeństwo obywatelskie*, pod red. M. Kwiatkowskiego, „Rocznik Lubuski” t. XXIX, cz. I 2003.
- Lipowicz I., *List rzecznika praw obywatelskich*, „Diagnosta laboratoryjny” 2011, nr 2.
- Nowak S., *Metodologia badań socjologicznych*, Warszawa 1970.
- Nowakowski L., *Ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej z tytułu wykonywania zawodu adwokata: wybrane problemy*, „Palestra” 2006, nr 1/2.
- Owczarek H., *Samorządy zawodowe – apolityczne instytucje w „demokracji delegowanej”, w których jak w zwierciadle odbijają się skutki polityki społecznej partii rządzącej i „gry politycznej”*, w: *Rola samorządów – zawodów zaufania publicznego – w tworzeniu demokratycznego państwa prawa. Debata „Okragły Stół”: pod patronatem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Aleksandra Kwaśniewskiego*, pod. red. M. Żbikowskiej, Warszawa 2004.
- Owczarek H., Trzecia P., *Od stowarzyszeń w medycynie laboratoryjnej ku powstaniu samorządu zawodowego diagnostów laboratoryjnych*, „Diagnostyka laboratoryjna” 2010, nr 2.
- Piontek E., *W sprawie formy prawnej wykonywania zawodu adwokata: (w związku z dyskusją wokół projektu ustawy o adwokaturze i radcach prawnych)*, „Palestra” 1996, nr specjalny.
- Puacz H., *Zawód zaufania publicznego*, „Diagnosta laboratoryjny” 2001, nr 1.
- Radcy prawni o projekcie ustawy o zawodzie adwokata. Wyniki badania TNS OBOP na zlecenie Krajowej Rady Radców Prawnych.*

Sztumski J., *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Katowice 1999.

Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o diagnostyce laboratoryjnej (Dz. U. 2004 Nr 144, poz. 1529 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o advokaturze (Dz. U. 2009 Nr 146, poz. 1188 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 9 maja 2014 r. o ułatwieniu dostępu do wykonywania niektórych zawodów regulowanych (Dz. U. 2014, poz. 768).

Wódz J., *Socjologia dla prawników i politologów*, Warszawa 2000.

Zieliński M., *Swoboda świadczenia usług przed adwokatów z Unii Europejskiej w Polsce: stan obecny oraz projekt reformy polskiego prawodawstwa*, w: *Status zawodów prawniczych w Europie*, pod red. M. Górka, Łódź 1998.